

Lullo», p. 857-876), Patricio Rigobon («Ancora a proposito della *consolacio Venetorum et totius gentis desolate* i Ramon Llull», p. 849- 856) y Pere Villalba, quien, en su excelente trabajo («El *princeps* en l'*Arbor Imperialis* de Ramon Llull», p. 1109-1138), ofrece la tradición y el contexto a este aspecto de la obra luliana que se ajusta al esquema de los *Specula Principum*. Son también especialmente relevantes sobre los *Specula* la contribución del reconocido estudioso de la teoría política en el medioevo Jürgen Miethke («Die Franziskaner und ihre politische(n) Theorie(n), eine Übersicht in Vogelscha», p. 709- 722) y la de Diego Cecarelli («Il *Viridarium principum* di andrea de Pace o. Min.», p. 125-148), quien realiza una clarísima y necesaria exposición sobre el género en el primer apartado de su exposición.

En otro orden de cosas, resulta imprescindible el trabajo de la profesora María del Pilar Rábade Obradó («Franciscanismo y criptojudasísmo: los orígenes de la Inquisición española», p. 289- 306), quien expo-

ne un detallado análisis de la importancia de la orden franciscana en la creación de la Inquisición en España.

Pero también los franciscanos aportaron una nueva visión del mundo en tanto las relaciones políticas como sociales, incluyendo el diálogo religioso como una perspectiva de avance cultural que ha influido de manera evidente en el pensamiento posterior. Y precisamente por ser un tema *in progress*, se incluye la «Nota bibliográfica de agiorname»», de Luca Parisioli (p. XXI-XIX), en la que se realiza un recorrido explicativo de las aportaciones más sobresalientes sobre franciscanos y política desde el año 2002 hasta el 2007. Los índices de nombres (p. 1139- 1223) realizados por Giuliana Mussotto son una excelente brújula para navegar en esta abundante y rica aportación al mundo franciscano, en particular, y al mundo de la cultura, en general.

Cándida Ferrero Hernández

Universitat Autònoma de Barcelona
candida.ferrero@uab.cat

CORPVS CHRISTIANORVM *Continuatio Mediaevalis* CLXXXV.

Doctoris Illuminati Raimundi Lulli Opera Latina. Cum cura et studio Institutii Raimundi Lulli in Universitate Friburgensi Brisigavorum ad fidem codicum manu scriptorum edita.

Tomus XXXI. RAIMVNDI LVLLI OPERA LATINA 12-15.

Quattuor libri principiorum. Quos edidit María Asunción Sánchez Manzano.

Turnhout (Brepols Publishers) 2006.

ISBN 9782503048512

L'edició de les obres llatines de Ramon Llull, impulsada pel Raimundus Lullus Institut de la Universitat de Friburg de Brisgòvia (Alemanya) i posada a l'abast del públic per la prestigiosa editorial Brepols, de Turnhout (Bèlgica), va fent el seu camí, amb una lentitud pròpia de les empreses d'aquesta envergadura, però també amb una perseverant constància digna d'admiració. Ara n'ha sortit el volum trentaunè, amb els tractats sobre les ciències que són el *Liber principiorum theologiae*, el *Liber principiorum philosop-*

hiae, el *Liber principiorum iuris* i el *Liber principiorum medicinae*, obres escrites pel Doctor Il·luminat a Mallorca entorn de 1274-1283. L'esplèndida i acurada edició ha estat duta a terme per la doctora Mª Asunción Sánchez Manzano, professora de la Universitat de León.

Després d'un breu *Prologus editoris*, en què situa les obres recollides al volum en el marc de l'època quaternària de l'*Art* lul·liana i en què fa constar que la cosmologia de Llull té les arrels més properes en Ricard de

Sant Víctor i les més allunyades en Sant Agustí, l'editora fa una *Introductio generalis* al conjunt de les obres ara publicades, tot indicant que foren escrites entorn de 1274-1283, quan l'autor tot just acabava d'emprendre el seu projecte de predicar la fe cristiana als jueus i als musulmans. En aquest apartat para atenció així mateix a les bases del pensament lul·lià, assentades en la teologia hebraica, islàmica i cristiana, i als filòsofs en què l'autor mallorquí fonamenta el seu pensament, sobretot Aristòtil, Porfiri i Boeci. L'editora dedica tot seguit un capítol a considerar la possible datació de les obres, l'ordre en què foren escrites i el seu procediment de creació, així com a examinar i explicar les raons que portaren l'autor a servir-se d'un lèxic ben particular (paraules certament estranyes com *substantificus*, *substantificare*, *substantificatus*). I, finalment, exposa la manera de procedir de l'autor en les seves investigacions dins el conjunt dels *Libri principiorum*, en relació amb l'*Ars compendiosa inueniendi ueritatem*.

Igualment com en els altres volums de la sèrie, es fa una detallada descripció dels manuscrits (trenta-set, en total) que transmeten les obres editades i de les obres i els catàlegs on aquestes són esmentades.

Són editades seguidament les quatre obres lul·lianes en l'ordre indicat anteriorment. Cada una d'elles va precedida d'uns *Prolegomena*, en què s'estudia el contingut de l'obra, la seva autenticitat i la tradició del text, al mateix temps que s'exposa la filiació

dels manuscrits i s'explica el procediment seguit per establir el text, per acabar examinant breument la qualitat de l'obra des del punt de vista lingüístic i donant raó dels criteris emprats per a l'edició. Tot i que l'estudi previ a l'edició de cada un dels llibres presenta aquesta mateixa estructura, tanmateix cada un d'ells conté les seves particularitats. Així, per exemple, a l'apartat sobre la constitució del text del *Liber principiorum theologiae*, l'editora remarca el regust poètic de la invocació lul·liana. Al seu torn, la introducció al *Liber principiorum iuris* s'obre amb una àmplia consideració sobre l'evolució del dret fins als temps de Lull, sobre la justícia i el dret de què es tracta en aquest llibre, sobre l'ensenyament del dret i sobre la doctrina del dret exposada en l'obra. I a la introducció al *Liber principiorum medicinae*, a més d'un repàs a l'evolució de la medicina fins a l'època de Lull, es fa una detallada comparació del text llatí amb el català dels seus *Començaments de medicina*.

Ja hem ponderat més amunt l'altíssima qualitat d'aquesta edició crítica. Aquí insistirem en el rigor amb què la professora Sánchez Manzano l'ha duta a terme, en l'elegància amb què ens ha obsequiat en la seva composició llatina de les diverses introduccions i en la pulcritud amb què ha distribuït les diverses il·lustracions per tal de fer més comprensible el seu magnífic treball.

Jaume Medina

Universitat Autònoma de Barcelona

GIRALT, Sebastià (ed.). 2005.

Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia VII.1. Epistola de reprobacione nigromantice fictionis (De improbatione maleficiorum).

Edidit et praefatione et commentariis instruxit...

Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona/Fundació Noguera. 289 p. ISBN 84-9779-369-2.

El volum VII.1. de la col·lecció *Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia*, dedicat íntegrament a l'*Epistola de reprobacione*

nigromantice fictionis (De improbatione maleficiorum), ens ofereix l'edició, precedida d'un exhaustiu estudi introductori, d'un